

RESSENYA A ANTONI FURIÓ, *QUINZE DONES VALENCLANES*. CATARROJA-BARCELONA: AFERS, 2020. 419 pp.
ISBN: 978-84-16260-79-9

REVIEW TO ANTONI FURIÓ, *QUINZE DONES VALENCLANES*. CATARROJA-BARCELONA: AFERS, 2020. 419 pp.
ISBN: 978-84-16260-79-9

MARÍA LUISA PÉREZ RODRÍGUEZ
mlpr1945@gmail.com
Universitat Politècnica de València

Quan comencem la lectura d'aquest llibre, la presentació d'Antoni Furió ens revela que ens sorprendrem amb les històries que trobarem entre les seues pàgines. Com es desprén en el seu títol, són biografies de dones unides per un vincle valencià, desconegudes per a la gran majoria dels lectors actuals, i que han destacat en les èpoques en les quals han viscut (des del s.XIV fins al s.XXI), per motius molt diferents. En totes elles és remarcable, també, la seua valentia, la seua obstinació per tal de portar a termini allò que vaser determinant en les seues vides, alhora que aporten una visió característica i única, des de la seua feminitat, en un món eminentment dirigit per homes.

Les vides de les dones narrades en aquest volum publicat per l'editorial Afers, són el reflex de les biografies de dones que pertanyen a diferents classes socials. El fet de nàixer nobles i privilegiades, facilitava, en part, totes les seues decisions polítiques, religioses, socials i culturals. Quan les seues circumstàncies eren conseqüència d'una posició completament diferent, menys afavorida, les dificultava. Però sempre van saber resoldre intel·ligentment totes les situacions en les quals es van trobar. També, durant el transcurs dels segles esmentats, els successos que s'esdevenien al nostre país (els del conjunt de l'Estat i els estrictament valencians), s'interposaven, alteraven les seues trajectòries com a persones, i dificultaven les que personalment duien a cap, però no defallia la seua determinació per transformar una societat que consideraven injusta, en estar liderada únicament per homes. Les vides de les dones reflectides en aquest conjunt d'assajos, totes, tenen en comú aqueixa cerca de canvi, aqueixa voluntat d'obrir nous horitzons.

També és destacable el nivell i la professionalitat dels escriptors-investigadors que han participat amb els seus textos en aquest llibre. Dones i homes especialistes en Història Medieval, Moderna, Contemporània, Filologia... molts d'ells amb moltes publicacions en el seu currículum -conseqüència dels anys dedicats a l'estudi d'aquests segles, i que, en aquesta ocasió, reivindiquen la figura de dones que van deixar la seua petjada en la història i que ara s'han vist reconegudes sobre el paper a través de les seues paraules, i amb una clara intenció: difondre les seues vivències -allò que ens ha perdurat a través d'una documentació molt diversa, segons de quina època parlem-, amb la intenció de fer-les "populars", és a dir, de col·laborar a fer-les tan conegudes com altres figures masculines dels seus moments històrics que ens han arribat per molts camins. Tots aquests investigadors i investigadores, a més, són professors de la Universitat de València i en la pràctica majoria, no és la primera vegada que s'enfronten a tasques com aquestes, cosa que redunda en un resultat extraordinari, que es fa de llegir amb gust i que va aparèixer a la llum pública fent coincidir la seua aparició amb la data de la celebració del 8 de març, *Dia de la Dona*, com un homenatge ben merescut a algunes d'aquestes dones que estaven quasi oblidades.

Cal dir que el llibre ens presenta les biografies -que no volen ser una recopilació de dades d'enciclopèdia, sinó que mostren sovint l'opinió, la mirada dels seus autors sobre les figures biografiades-, amb un ordre cronològic, situant aquelles dones en el seu context social, polític i cultural; al mateix temps que es relaten fets rellevants del seu vessant més humà, la qual cosa també permet anar descobrint entre línies molts aspectes de la història del nostre país.

El volum s'enceta amb la colpidora història de Carrosa de Vilaragut, nascuda en el segle XIV, i que va haver d'assumir governar la Corona d'Aragó i va ser vilment atacada per la valentia de les seues decisions polítiques. Una dona que, a més, també va estar molt implicada en el món de la cultura i que ara se'ns presenta des de l'òptica de Juan Vicente García Marsilla. En segon lloc figura Maria de Castella, que va nàixer l'any 1401. Reina de la Corona d'Aragó, i esposa del Magnànim, va destacar per la seua manera d'exercir el poder polític, la seua religiositat i el desenvolupament de la cultura. Lledó Ruiz Domingo ha estat l'encarregada de donar-nos aquest perfil d'aquella dama que sovint ha

estat qualificada com viuda *avant la lettre*, per l'abandonament que patí pel part del seu marit. Neboda de l'anterior, Isabel de Villena, pertany a l'època més esplendent del Regne de València, tant a nivell cultural com social i polític. Va ser una dona avançada al seu temps, reconeguda escriptora i qui va portar al seu esplendor al monestir de la Trinitat -que encara existeix a València. Ferran Garcia-Oliver és qui ens ha reportat una visió subtil d'aquella monja clarissa. Beatriu Gimerà, va nàixer en 1464. Va tindre problemes amb la Inquisició, pels seus orígens jueus, i la seua vida es va veure molt marcada per aquella persecució. Antoni Furió ha estat qui ens ha reportat aquest cas vertaderament impactant, d'una dona perseguida pels poders. Germana de Foix, amb una intensa i gratificant vida ha quedat reflectida en narracions (vertaderes o no) del seu temps i de segles posteriors. Va destacar per la seua personalitat i la seua manera eficaç d'exercir el poder de l'Estat, aplicat contra la revolta dels agermanats. Retratada per Vicent J. Escartí, la vida d'aquella dona que va ser reina d'Aragó i virreina de València, se'ns mostra com una excepció en un món de dones. Mencía de Mendoza, ja en el segle XVI, passa a la història com a gran mecenes de l'art i la cultura. Esposa del duc de Calàbria, imposà els seus gustos i la seua poderosa personalitat en un món dominat per homes. Dama que respresenta perfectament els ideals del renaixement, va estar en l'elit dels privilegiats i ens ha estat descrita per Estefania Ferrer del Río. Jerònima Gal·lés, va tindre menys privilegis que les dues dames anteriors. De forta personalitat i de caràcter independent, va ser impressora de llibres. Del seu taller van eixir més de dues-centes seixanta obres i cal dir que en aquell temps les dones que regentaven establiments tipogràfics no n'eren moltes. Així ho destaca Rosa M. Gregori Roig, que ha estat l'ecarregada de retratar-nos aquella dona singular. Narcisa Torres va nàixer el 1732. Se la coneix com a dona afecta a les lletres i que confeccionava versos que va escriure en valencià, per inspiració divina. De la seua vida no es coneix pràcticament res, encara, i ha estat Laura Peris Bolta qui ens ha transmés una semblança de la seua figura realment interessant. Amàlia Fenollosa, amiga de Víctor Balaguer, és també una escriptora que, en casar-se, abandonà la seua vocació literària. Ens la recorda Pau Viciano, que fa un recorregut exhaustiu per la seua producció. Manuela Solís i Clares, nascuda en 1862, va ser la primera dona que va exercir la medicina a València. Amb això, ja esta dit tot: s'hagué d'enfrontar a un món -el de la ciència mèdica- dominat i controlat absolutament per homes. Així ens ho fa veure Blanca Cerdà Aznar, autora d'aquest capítol. Maria Cambrils (nascuda el 1877), fou una poeta autodidacta, sepultada en l'oblit per la incomprensió i el rebuig a la seua contínua lluita en defensa de les dones, a principis del segle XX. Ens l'ha retratada Rosa Solbes López. Empar Navarro Giner va nàixer el 1900 i va ser una mestra que va reivindicar la nostra llengua a l'escola pública; una reivindicació que a hores d'ara encara cal fer. Ens l'explica Josepa Cortés. Olímpia Arozena, nascuda el 1939, va ser la primera dona del segle XX que va impartir classes a la Universitat de València amb una llicenciatura obtinguda a les seues aules, i ha estat Guillem Chismol qui ens la recupera de l'oblit. La també mestra Enriqueta Agut Armer -nascuda el 1912- se'ns presenta com una dona des de molt jove compromesa políticament per exercir i sembrar les seues idees de canvi, i Maria Folch se n'encarrega de fer-nos veure el seu paper fins ara poc recordat. Finalment, la figura d'Alejandra Soler també, mestra nascuda el 1913, republicana i comunista, se'ns mostra com la d'una dona que va patir les represàlies de la Guerra

Civil, a conseqüència de les quals hagué de fugir a la Unió Soviètica. Va viure més de cent anys i actualment hi ha un col·legi que porta el seu nom al barri de Russafa, com assenyala Ana Aguado, que és l'autora d'aquest capítol últim.

Dones quasi oblidades, d'algunes només es conserva el seu nom en alguns carrers de València, que les recorden mínimament, sense que molts dels que hi viuen sàpien ni qui van ser aquelles persones que van estar en molts casos al servei de la seua societat i que ara encara demanen un major reconeixement i, sobretot, el record del nostre món. Aquest llibre les recupera de manera magistral. Les que pertanyen al segle XX, realment més pròximes, encara que la majoria van tindre l'obstacle de la Guerra Civil, van obrir camins socials i culturals per a la gran majoria de dones que hem aconseguit noves metes inimaginables en dècades anteriors. Sempre, en la recerca de la igualtat i del reconeixement, sense rebutjar l'esforç i el compromís. I encara que molt a poc a poc, es continua avançant. Això, és un dels principals motius -encara que no l'únic-, per a gaudir d'aquest llibre.